

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การซื้อขายผลิตภัณฑ์ในอนาคต (forward contract) และการซื้อขายล่วงหน้านั้นเป็นการซื้อขายทรัพย์สินที่อาจจะผลิตหรือได้มาภายหลังหรือมีอยู่แล้วในขณะที่ทำสัญญาซื้อขายในทางแพ่งการซื้อขายทรัพย์สินและผลิตภัณฑ์ในอนาคตหรือที่มีกำหนดส่งมอบหรือชำระราคากันในอนาคตนั้นได้เกิดขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมนานาประเทศเป็นเวลานานนับแต่สมัยกรีก โรมัน และในประเทศไทย¹

ต่อมาการซื้อขายสินค้าดังกล่าวได้วิวัฒนาการมาเป็นการซื้อขายล่วงหน้าแบบมีมาตรฐาน หรือซื้อขายล่วงหน้า (futures) ซึ่งเป็นการซื้อขายตัวสัญญาและสัญญาที่ทำการซื้อขายกันนั้นจะมีลักษณะเป็นสัญญามาตรฐานชัดเจน มีรายละเอียด เช่นการกำหนดคุณภาพของสินค้า กำหนดวัน เวลา และสถานที่ส่งมอบ ดังนั้นในปัจจุบันการซื้อขายในอนาคตมีการวิวัฒนาการมาเป็นสัญญาซื้อขายล่วงหน้า (futures หรือ futures contracts) ซึ่งการซื้อขายจะเป็นแบบมีระบบและมีสถานที่ทำการซื้อขายที่แน่นอน

การซื้อขายล่วงหน้าที่เป็นระบบและมีรูปแบบที่เรียกกันว่า futures นั้นปรากฏหลักฐานว่ามีการซื้อขายกันครั้งแรกในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ ค.ศ.1679 แต่ยังมีได้มีการเข้ามารองรับในทางกฎหมายจนกระทั่ง 60 ปีต่อมาจึงมีการจัดตั้งตลาดที่เรียกว่า Dojima Rice Trading Board เป็นตลาดใน ค.ศ. 1730 ในโอซากาที่เป็นแหล่งศูนย์กลางการผลิตข้าวและท่าเรือที่สำคัญและมีการใช้กฎระเบียบที่เรียกว่า CHO-AI-MAI-A-KAI Rules ซึ่งครอบคลุมเรื่องมาตรฐานต่าง ๆ ตลอดจนการระงับข้อพิพาท โดยมีการกำหนดให้ตัวสัญญามีอายุ 4 เดือน กำหนดให้ตลาดแบ่งช่วงดำเนินการออกเป็นปีละ 4 ช่วง ก่อนวันสิ้นสุดของแต่ละช่วงต้องมีการปิดตลาดมีการกำหนดชนิดของสินค้าพื้นฐานโดยจำกัดเพียงแค่ข้าว สัญญาต้องได้มาตรฐาน มีการจัด

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 358/2456 และคำพิพากษาฎีกาที่ 9/2505

²คมกฤษ สุวัตติ, "ปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายสินค้าเกษตร: ศึกษากรณีข้าวและยางพารา" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539), หน้า 2.

ชั้นคุณภาพของสินค้าและกำหนดวิธีการจัดชั้นโดยการออกเสียงของผู้ค้า ทั้งนี้จะไม่อนุญาตให้ส่งมอบตัวสินค้าเพื่อหักกลับตัวสัญญา มูลค่าส่วนต่างต้องชำระเป็นเงิน สัญญาต้องหักกลับกันและชำระบัญชีก่อนวันสุดท้ายของอายุ สัญญาจะไม่มี การต่ออายุหรือเปลี่ยนเป็นสัญญาใหม่ การซื้อขายต้องทำผ่านสำนักหักบัญชี ผู้ค้าทุกคนต้องสร้างสถานะกับสถานหักบัญชี หากมีการผิดนัดในเรื่องการชำระเงินจะมีการรับผิดชอบและดำเนินการโดยสำนักหักบัญชีซึ่งเป็นองค์กรที่มีไซเพื่อแสวงหากำไร แต่มีเงินได้จากการจัดเก็บค่าคอมมิชชันจากการให้บริการ และมีการจัดตั้งคณะอนุญาโตตุลาการเพื่อระงับข้อพิพาทที่เกิดในเรื่องจากมูลค่าและราคา³

การซื้อขายสินค้าล่วงหน้าตามความมุ่งหมายที่มุ่งศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จำกัดเฉพาะการซื้อขายแบบมีมาตรฐานชนิดที่เรียกว่า futures และจำกัดอยู่เพียงในกรอบสินค้าพื้นฐานประเภทที่เป็นผลิตภัณฑ์หรือโภคภัณฑ์(Commodity futures) ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือจะต้องซื้อขายกันผ่านตลาดแลกเปลี่ยนที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กร มีสัญญาที่เป็นมาตรฐานและสินค้าที่ทำการซื้อขายจะมีมาตรฐานสูง มีการกำหนดปริมาณสินค้า วันส่งมอบและกระบวนการส่งมอบ การชำระหนี้หรือปฏิบัติตามสัญญาค้ำประกันโดยผ่านศูนย์ชำระที่เรียกว่าสำนักหักบัญชี (Clearinghouse) ซึ่งเป็นสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนซึ่งมีกลไกประกันในเรื่องการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญาและความมีเสถียรภาพของตลาด

สัญญาดังกล่าวจึงต่างจากสัญญาซื้อขายในอนาคตทั่วไป(forward contract) อาจกล่าวได้ว่าสัญญาซื้อขายล่วงหน้าได้แก่สัญญาระหว่างคู่สัญญาคือผู้ซื้อและผู้ขายตกลงซื้อขายสินค้าที่มีการระบุชนิดและเวลาในวันที่กำหนดแน่นอนในอนาคต โดยที่การกำหนดราคาไว้ล่วงหน้าโดยที่ราคาจะกำหนดโดยวิธีการประมูล(bidding)และวิธีการเสนอซื้อขาย(offering process) ซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของตลาดที่จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรที่มีระบบหน่วยงานและการบริหารจัดการ โดยสถานที่ทำสัญญาทำสัญญาหรือทำการซื้อขายนั้นได้แก่ตลาดหรือศูนย์ที่ทำการซื้อขายที่เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยประกอบไปด้วยสมาชิกและจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่หรือแหล่งอำนวยความสะดวกแก่ธุรกรรม นอกจากนี้ความเสี่ยงในแง่ความเชื่อ

³ Barbara Diamond and M. P. Kollar, *24-hour Trading* (New York: John Wiley & Sons, 1989), pp. 11-

ถือว่าคุณสัญญาจะไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นได้รับการแก้ไขหรือจัดการโดยสำนักหักบัญชีซึ่งทำหน้าที่เป็นคนกลางระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย โดยสำนักหักบัญชีจะควบคุมความเสี่ยงจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือผิดนัดโดยกระบวนการหักเงินประกันที่มีการฝากไว้

โดยสรุปแล้วการซื้อขายล่วงหน้านั้นจะกระทำกันในตลาดที่จัดตั้งขึ้นเป็นองค์กรโดยมีกฎระเบียบควบคุมธุรกรรมการซื้อขายทั้งหมด โดยสัญญาซื้อขายล่วงหน้านั้นจัดทำเป็นมาตรฐานในเรื่องขนาดของสัญญา วัน สถานที่และวิธีการในการส่งมอบ นอกจากนี้มีลักษณะเป็นการซื้อขายโดยไม่ระบุจำกัดตัวบุคคลผู้เป็นคู่สัญญา (impersonal) เนื่องจากการซื้อขายกระทำผ่านสำนักหักบัญชี ตัวสัญญานั้นสามารถเลิกกันโดยกระบวนการหักกลับโดยเข้าเปิดสถานะในทางตรงข้าม และมีสำนักหักบัญชีเป็นผู้ประกันทุกสัญญาและผู้เป็นสมาชิกของสำนักหักบัญชีจะต้องดำรงไว้ซึ่งเงินทุนหรือเงินประกันขั้นต่ำตามที่ได้มีการกำหนดไว้

องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการซื้อขายล่วงหน้าได้แก่ความสามารถของคู่สัญญาที่จะได้ประกันราคาสินค้าโดยไม่จำเป็นต้องทำการซื้อสินค้ากันจริง การชำระราคาสินค้าจะทำการกันก็ต่อเมื่อถึงวันที่กำหนด ในด้านผู้ขายนั้นการซื้อขายล่วงหน้าสามารถขจัดผลร้ายในแง่ราคาของสินค้าโดยการใช้สถานะของการซื้อขายล่วงหน้าที่ย้ายไปหักกลับกับสินค้าที่มีอยู่โดยไม่จำเป็นต้องขายสินค้าออกไป และทำให้สามารถในการเลื่อนกำหนดการหมุนเวียนของเงินสดไปจนกระทั่งสัญญาถึงกำหนด นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสามารถในการคุมกำหนดราคาเนื่องจากในการซื้อขายล่วงหน้าไม่มีภาระผูกพันที่จะต้องจัดหาต้นทุนในทันทีทันใด ทำให้ผู้ซื้อสินค้าสามารถขจัดผลร้ายจากการเคลื่อนไหวทางด้านราคา เช่นอาจทำการซื้อขาย put option เพื่อลดความเสี่ยงจากการขาดทุนจากการลดราคาของสินค้า ซึ่งก่อให้เกิดการลดความผันผวนด้านราคาของสินค้าโดยไม่ต้องลงทุนในสินค้าจริง

การซื้อขายล่วงหน้าอย่างมีระบบนั้นมีข้อดีคือก่อให้เกิดการกำหนดราคาสินค้า กล่าวคือมีระบบการกำหนดราคา(price discovery)หรือการกำหนดคาดคะเนและเปิดเผยราคาที่สะท้อนให้เห็นความต้องการซื้อและขาย อีกทั้งช่วยประกันความเสี่ยงของผู้ผลิต หรือเกษตรกรผู้แปรรูปและพ่อค้าทั้งในแง่ปริมาณ คุณภาพและราคาของสินค้า เพิ่มประสิทธิภาพของตลาด ลดอำนาจในการผูกขาดของพ่อค้าเป็นกลุ่ม ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถวางแผนผลิต

และได้รับข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีการเผยแพร่โดยตลาด นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ผลิตจึงสามารถทราบราคาผลิตภัณฑ์ล่วงหน้า และสามารถวางแผนการผลิตหรือเพาะปลูกได้อย่างเหมาะสม สามารถทราบต้นทุนและกำหนดราคาขายสินค้าที่ผลิตขึ้นจากสินค้าที่ได้มีการซื้อขายล่วงหน้า ทำให้ต้นทุนในการผลิตมีความแน่นอนขึ้น จึงก่อประโยชน์ให้แก่ทั้งผู้ผลิต เกษตรกร ผู้ประกอบการ และภาครัฐ อีกทั้งการซื้อขายล่วงหน้าจะลดความเสี่ยงกล่าวคือในเรื่องของราคาสินค้านั้นผลิตภัณฑ์หลายชนิด โดยเฉพาะสินค้าเกษตรมีปัจจัยที่กระทบราคาหลายประการ รวมถึงฤดูกาล ลมฟ้าอากาศ ความคงทน การเน่าเสียของสินค้า หรือความจำเป็นในการขายของผู้ผลิต เนื่องจากการขาดสถานที่จัดเก็บ อายุของผลิตภัณฑ์และภาวะในการชำระหนี้สิน อีกทั้งพฤติกรรมในการผลิต ซึ่งผู้ผลิตอาจเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตสินค้าเพื่อไปผลิตสินค้าที่ราคาดี ทำให้สินค้านั้นมีจำนวนมาก และราคาถูกลง เป็นต้น

ในภาครัฐนั้นเนื่องจากสินค้าชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตร มีความผันผวนสูง โดยอิทธิพลของความต้องการซื้อขายและปริมาณสินค้าที่มีในท้องตลาด เมื่อมีสินค้ามากผู้ซื้อจะสามารถกำหนดราคาตามใจชอบ ทำให้ราคาสินค้าจากผู้ผลิตหรือเกษตรกรตกต่ำในสถานะที่ไม่มีมีการซื้อขายล่วงหน้าอย่างเป็นระบบดังเช่นที่ในประเทศไทยได้ประสบในอดีตที่ผ่านมา ในสภาพที่ตลาดซื้อขายล่วงหน้าเสื่อมโทรมหรือขาดการได้รับความเชื่อถืออันนั้นผลที่อาจเกิดขึ้นได้แก่รายได้ของประชากรที่เกี่ยวข้องตกต่ำ และส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน รัฐเกิดภาวะในการเข้าแทรกแซงราคาสินค้า การมีตลาดซื้อขายล่วงหน้าอย่างเป็นระบบจึงเป็นการช่วยลดภาวะการแทรกแซงในเรื่องราคาสินค้าของรัฐบาล

การซื้อขายล่วงหน้ามีบทบาทในแง่ช่วยลดความเสี่ยงของความผันผวนด้านราคาสินค้าเนื่องจากตลาดซื้อขายล่วงหน้าช่วยให้ผู้ซื้อขายสามารถเฉลี่ยราคาซื้อขายที่จะเกิดขึ้นโดยมีนักเก็งกำไรเป็นผู้ช่วยรับความเสี่ยงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างทางเลือกแก่ผู้ซื้อขาย มีส่วนช่วยในการรับรู้ราคาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีตลาดเป็นแหล่งข่าวสารข้อมูล และการวางแผนและจัดหาสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งนอกจากเอื้อให้ผู้ค้าสามารถวางแผนธุรกิจ แล้วยังมีส่วนช่วยเอื้ออำนวยต่อการค้าระหว่างประเทศ และมีบทบาทในที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการตลาด ช่วยรักษาระดับราคาสินค้า เป็นแหล่งลงทุน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพสินค้า และการลดภาระและงบประมาณของรัฐ

ในการดำเนินการด้านการตลาดเช่นมาตรการพุงราคา ประกันพืชผล การจ่ายเงินชดเชย และการรับซื้อพืชผล เกี่ยวกับสินค้าที่สามารถทำการซื้อขายในอนาคต จึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาการค้าทั้งภายในและระหว่างประเทศ

นอกจากนี้กลไกของตลาดซื้อขายล่วงหน้ายังช่วยเอื้ออำนวยและสร้างความสามารถของรัฐในการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศซึ่งตามข้อตกลงขององค์การค้าโลก(World Trade Organization) กล่าวคือตามข้อตกลงว่าด้วยเรื่องภาษีศุลกากรและการค้า (GATT) รอบอุรุกวัยภายใต้ข้อตกลงว่าเรื่องสินค้าเกษตรนั้น รัฐภาคีมีหน้าที่ต้องลดและเลิกการใช้มาตรการที่เป็นการอุดหนุนภาคการผลิตหรือการแทรกแซงต่าง ๆ นอกจากนี้ตลาดซื้อขายล่วงหน้ายังเป็นเครื่องมือในการลงทุนทางการเงินรูปแบบหนึ่ง

ที่ผ่านมาในอดีตจะเห็นได้ว่าในประเทศไทยไม่มีการจัดตั้งตลาดอย่างเป็นทางการ การซื้อขายผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะแบบไม่เป็นระบบหรือไม่เป็นทางการหรือในรูปของการตกเขียว และมีปัญหาการไม่ปฏิบัติตามสัญญา อีกทั้งผู้เกี่ยวข้องของความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเรื่องการทำการซื้อขายล่วงหน้า⁴ ไม่มีกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ควบคุมหรือคุ้มครองผู้เกี่ยวข้อง อีกทั้งบริษัทตัวแทนต้องประสบปัญหาการขาดความน่าเชื่อถือของประชาชน ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่มีบุคคลผู้ไม่สุจริต และใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เข้าไปเกี่ยวข้อง ความขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนและมีการแอบอ้างเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำที่มีลักษณะเป็นการชักลอบขายหรือฉ้อโกง

ผลที่ตามมาคือการซื้อขายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ล่วงหน้านั้นทำกันในรูปแบบการซื้อขายแบบไม่มีระบบ หรือซื้อขายแบบที่มีการส่งมอบสินค้า และเกษตรกร ผู้ผลิตและผู้เกี่ยวข้องต้องเผชิญกับปัญหาความเสี่ยง ปัญหาในการจัดหาทุน ปัญหาด้านระบบตลาดในแง่ที่ขณะที่ผู้บริโภคต้องซื้อผลิตภัณฑ์ในราคาสูงเกษตรกรหรือผู้ผลิตจะได้ค่าตอบแทนต่ำเนื่องจากการซื้อขายทำผ่านพ่อค้าคนกลางจำนวนมาก ราคาที่ผู้บริโภคต้องจ่ายมีความแตกต่างกับรายได้ของ

⁴ อภิรัช อนุกุลอำไพ, ตลาดขายสินค้าเกษตรล่วงหน้ากับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล (กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2538), หน้า 59.

ผู้ผลิตหรือเกษตรกรมาก ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะเกษตรกรและผู้บริโภค ปัญหาในเรื่องมาตรฐานหรือคุณภาพสินค้า การถูกเอาเปรียบในด้านคุณภาพสินค้า ซึ่งผู้ซื้อหรือผู้ประกอบการที่ต้องอาศัยผลิตภัณฑ์เป็นวัตถุดิบก็อาจประสบกับปัญหาในด้านความสม่ำเสมอด้านคุณภาพและปริมาณของสินค้าเช่นกัน

นอกจากนี้เนื่องจากการซื้อขายสินค้าล่วงหน้านั้นองค์กรที่ดำเนินการหรือตลาดและบรรดานายหน้าจะเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารที่สำคัญแก่เกษตรกร ผู้ผลิต และผู้ซื้อ ได้รับข่าวสารที่อาจมีผลกระทบต่อราคาสินค้า ก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น ในสภาพที่ไม่มีตลาดการกระจายข่าวสารอาจไม่ทั่วถึงและล่าช้า ตลอดจนทำให้ผู้ผลิต เกษตรกร ผู้ประกอบการและประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่สนใจเข้าเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจซื้อขายล่วงหน้า อีกทั้งการไม่มีแหล่งซื้อขายอย่างมีระบบทำให้เกิดภาระแก่ผู้ซื้อขายในการจัดหาแหล่งซื้อขาย ผู้ทำการซื้อขายไม่มาก ทำให้กลไกแห่งราคาทำงานได้ไม่สมบูรณ์ ผู้ผลิตหรือเกษตรกรต้องผูกพันอยู่กับพ่อค้าคนกลางไม่กี่รายหรือมีการผูกขาด จึงอาจประสบปัญหาในด้านการต่อรอง รวมถึงที่เป็นเนื่องมาจากการขาดเงินทุนในการผลิตด้วย ทำให้พ่อค้ารายใหม่เข้าไปแทรกแซงและมีส่วนร่วมยาก เกษตรกรหรือผู้ผลิตสินค้าพื้นฐานจึงต้องเผชิญกับราคาผลิตภัณฑ์ต่ำซึ่งเป็นการกระทบกระเทือนต่อสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน และก่อให้เกิดภาระแก่รัฐบาลในการแทรกแซงราคา

การซื้อขายล่วงหน้ามีทั้งตัวสินค้าพื้นฐานที่เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หลายชนิดทั้งที่เป็นสิ่งมีชีวิต และที่เป็นสิ่งไม่มีชีวิต รวมถึงผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าอุตสาหกรรม แร่ธาตุ โลหะมีค่า ตลอดจนตราสารการเงิน โดยสินค้าพื้นฐานที่จะทำการซื้อขายล่วงหน้านั้นจะต้องมีคุณสมบัติสำคัญคือมีปริมาณมาก มีมาตรฐานที่รับรู้กันทั่วไป มีความผันผวนด้านราคาสูง มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับราคาที่แพร่หลายและเชื่อถือได้ มีความต้องการซื้อขายในท้องถิ่น มีความเสี่ยงสูง และมีระบบการส่งมอบที่ชัดเจน สำหรับสินค้าเกษตรที่มีการศึกษาเพื่อการซื้อขายล่วงหน้าในอนาคตในประเทศไทยรวมถึงผลิตภัณฑ์จำพวกยางพารา ข้าว มันสำปะหลัง และกุ้งกุลาดำ⁵

⁵กระทรวงพาณิชย์, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เปิดงานสัมมนาเรื่อง"สินค้าเกษตรที่จะนำมาซื้อขายล่วงหน้า"(แหล่งที่มา : <http://www.moc.go.th>), หน้า 1.

ธุรกรรมการซื้อขายล่วงหน้ามีการพัฒนาและขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเทคโนโลยีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสื่อสารกำหนดการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าจึงมีมากขึ้นทั้งในแง่จำนวนผู้เข้าทำการซื้อขาย สินค้า ชนิด และ มูลค่าทรัพย์สินที่ทำการซื้อขาย ในตลาดซื้อขายล่วงหน้าต่าง ๆ โดยรวมมีการซื้อขายล่วงหน้าทั้งสัญญาซื้อขาย (futures) และ สิทธิซื้อหรือขาย (options) กว่า 350 ชนิดที่มีการซื้อขายกัน ครอบคลุมสินค้าพื้นฐานทั้งในกลุ่มสินค้าเกษตร จำพวกเมล็ดพืชที่ใช้ทำน้ำมัน (oil seeds) เช่น ถั่วเหลือง และ กากถั่วเหลือง กลุ่มธัญพืช เช่น ถั่วแดง ถั่วลิสง ข้าวโพด กลุ่มสิ่งทอเช่นรังไหม ฝ้าย กลุ่มสินค้าประเภทสัตว์ เช่น ท้องสุกรแช่แข็ง ผลิตภัณฑ์ในกลุ่ม เนย นม ชนสัตว์ กลุ่มอาหาร เช่น น้ำส้ม น้ำตาล สินค้ากลุ่มพลังงานเช่นน้ำมันดิบ กลุ่มโลหะเช่น เงิน ทอง ทองแดง กลุ่มผลิตภัณฑ์ป่าไม้เช่นไม้อัดและไม้แผ่น และกลุ่มการเงินเช่น หุ้น อัตราแลกเปลี่ยนซึ่งอยู่นอกกรอบการศึกษาตามความประสงค์ของวิทยานิพนธ์นี้ เป็นต้น ซึ่งการกำหนดสินค้าพื้นฐานที่จะมีการซื้อขายตัวสัญญาโดยตลาดนั้นตลาดต้องพิสูจน์ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจว่ามีความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อได้รับการอนุมัติจะต้องมีการกำหนดรายละเอียดที่เหมาะสมโดยครอบคลุมถึงขนาดของสัญญา (contract size) การเคลื่อนไหวของราคาขั้นต่ำ (minimum price movement) มูลค่า (value) จุดส่งมอบ (delivery points) โทษต่าง ๆ เกี่ยวกับการส่งมอบ (penalties of delivery)

ในปัจจุบันตลาดล่วงหน้ามีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจต่อบางประเทศดังเช่นในประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งนอกจากตลาดหลักทรัพย์แล้วตลาดซื้อขายสินค้าน้ำมันล่วงหน้าเป็นสิ่งที่มีความเจริญเติบโตและสภาพเศรษฐกิจของประเทศควบคู่กับตลาดทุนและตลาดการเงิน และก่อให้เกิดการจ้างงาน และมีอิทธิพลต่อธุรกิจเงินฝากของธนาคาร และเป็นปัจจัยในการกำหนดราคาสินค้าในตลาดทั่วไป ในปัจจุบันตลาดซื้อขายล่วงหน้าหลายแห่งมีการจัดตั้งสำนักงานในต่างประเทศ มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ และมีการขยายเวลาทำการเป็น 24 ชั่วโมงต่อวัน มีการสร้างระบบเชื่อมโยงตลาดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และสร้างระบบการหักบัญชีระหว่างกัน (mutual offset trading system) เช่น SFE กับ COMEX และLIFFE และมีการใช้เทเล็กซ์ Telex และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ในการส่งซื้อขาย

เมื่อความสามารถในการติดต่อสื่อสารและคมนาคมมากขึ้น และความต้องการที่จะใช้ประโยชน์จากความต้องการซื้อขายล่วงหน้ามีมากขึ้น บุคคลซึ่งอาศัยโอกาสและช่องทางของธุรกิจการซื้อขายล่วงหน้าเป็นโอกาสในการกระทำความผิดก็มีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นการฉ้อโกง รวมถึงการกระทำที่อาศัยสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรืออินเทอร์เน็ต และการซื้อขายล่วงหน้าที่มีการซื้อขายกันในจำนวนเงินที่สูง ผลที่ตามมาคือบุคคลผู้ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดได้รับความเสียหาย และทำให้การซื้อขายสินค้าล่วงหน้าไม่ได้รับความนิยมนีเนื่องจากผู้ซื้อขายไม่มั่นใจในการลงทุน ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการแข่งขันและการค้าระหว่างประเทศตลอดจนเศรษฐกิจของชาติ

ตัวอย่างเช่นในกรณีของธนาคาร Baring ซึ่งเป็นสถาบันการเงินเก่าแก่ของอังกฤษซึ่งปรากฏว่ามีผู้บริหารทำการซื้อขายหน้าโดยไม่ได้รับอนุญาต แล้วช้อนการขาดทุนที่เกิดจากการซื้อขายล่วงหน้าโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นถึง 1.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในช่วงระยะเวลา 2 ปี ผลที่ตามมาคือทำให้กิจการของบริษัทล้มลง และเกิดวิกฤติการณ์ทางการเงินและในตลาดที่เกี่ยวข้องทั้งในอังกฤษ สิงคโปร์และญี่ปุ่น และนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หรือทั้งกรณีของบริษัท ENRON ซึ่งได้ดำเนินการซื้อขายล่วงหน้าด้วย

ในประเทศไทยการซื้อขายสินค้าพื้นฐานที่มีข้อตกลงให้ส่งมอบสินค้าในอนาคตมีมานาน แต่การซื้อขายล่วงหน้าหรือการซื้อขายสัญญาที่จัดทำอย่างเป็นระบบนั้นมีการทำมากรายปีโดยเป็นการดำเนินการโดยภาคเอกชน⁶ ซึ่งจำเดิมมีปัญหาที่สำคัญคือไม่มีกฎหมายว่าด้วยตลาดสินค้าล่วงหน้าเข้ามารองรับ ทำให้เกิดปัญหาผิดสัญญากันบ่อย ๆ ทำให้ผู้ขายสินค้าและนักธุรกิจได้รับความเสียหายและต้องมีความเสี่ยงทางการค้า และการซื้อขายไม่ได้รับความนิยมนี อีกทั้งในช่วงระยะไม่กี่ปีมานี้ปรากฏว่ามีกรณีที่มีการแอบอ้างหรือใช้การซื้อขายล่วงหน้าเป็นโอกาสแสวงหาประโยชน์ในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำดังกล่าวมีลักษณะเป็นการฉ้อโกง

⁶ อภาภานู อังกัณท์, "ผลกระทบของการจัดตั้งตลาดสินค้าล่วงหน้าต่อเสถียรภาพของราคาสินค้าในตลาดเงินสด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540), หน้า 3.

ด้วยเหตุดังกล่าวกฎหมายต่างๆ จึงมีความพยายามในการผลักดันให้การบัญญัติกฎหมายต่าง ๆ ได้รับการบัญญัติขึ้นเพื่อเอื้ออำนวยต่อการซื้อขายล่วงหน้า รวมทั้งกฎหมายจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเป็นตัวกลางและดูแลการซื้อขายสินค้า อย่างไรก็ตามกฎหมายที่มีลักษณะในทางแพ่งที่การรองรับความผูกพันหรือธุรกรรมเพียงประการเดียวย่อมไม่เป็นการเพียงพอต่อการสนับสนุนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบการซื้อขายล่วงหน้า เนื่องจากลักษณะของการเข้าไปกระทำความผิดในตลาดล่วงหน้ามีลักษณะที่ยากการตรวจสอบ และเกี่ยวพันกับจำนวนเงินค่อนข้างมากและการบังคับใช้มีข้อจำกัด อีกทั้งกฎหมายทางแพ่งเพียงประการเดียวย่อมไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดหรือให้คุณประโยชน์ในแง่คุ้มครองสังคม หรือข่มขู่ผู้กระทำความผิดได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงต้องมีการนำกฎหมายที่มีโทษทางอาญามาใช้

ในประเทศไทยได้มีการศึกษาและเสนอร่างกฎหมายเพื่อจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้านับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 และ 2525 โดยเสนอรวมเป็นร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 58 พ.ศ. 2515 ซึ่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวยังมิได้เข้าสู่การพิจารณาเนื่องจากมีการยุบสภา จนกระทั่งต่อมาได้มีการนำเสนอโดยกระทรวงพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2537 และมีการจัดทำเป็นร่างกฎหมายซึ่งได้ผ่านความเห็นชอบจนกลายเป็นพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2543 ที่ผ่านมานอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการกำกับดูแลหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์อยู่ระหว่างดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้า พ.ศ. ... ที่ได้ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 และอยู่ระหว่างการพิจารณาของวุฒิสภา

ในปัจจุบันจึงมีทั้งกฎหมายที่มีโทษทางอาญาก็ได้รับการบัญญัติเป็นการทั่วไปและที่บัญญัติเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ล่วงหน้าบางชนิด ดังนั้นการซื้อขายสินค้าล่วงหน้าจึงเป็นแง่มุมหนึ่งของกฎหมายที่มีโทษทางอาญาหรือกฎหมายอาญาซึ่งประกอบไปด้วยกฎหมายสารบัญญัติที่กำหนดฐานความผิดต่าง ๆ และกฎหมายวิธีสบัญญัติที่กำหนดกระบวนการในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการฉ้อโกง กฎหมายเกี่ยวกับการฉ้อโกงในการซื้อขายล่วงหน้าจึงเป็นอีกมิติหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพและความเป็นไปได้ของการบังคับใช้กฎหมาย

การจะให้กฎหมายมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลจะต้องมีการบังคับใช้⁷ ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องอาศัยเครื่องมือทั้งที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติคือมีบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งกำหนดให้การกระทำในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายเป็นความผิดและมีบทลงโทษ อีกทั้งต้องอาศัยมาตรการการบังคับใช้กฎหมายโดยกระบวนการและองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในปัจจุบันยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบังคับใช้กฎหมายนั้น นอกจากจะต้องอยู่บนพื้นฐานที่ว่ากฎหมายสารบัญญัติบัญญัติการกระทำว่าเป็นความผิดดังที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 วรรคแรกวางหลักไว้ว่า "บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย" และบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมีบทบัญญัติทำนองเดียวกันแล้วนั้น ยังต้องอาศัยองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายเป็นกลไกในการบังคับใช้กฎหมาย องค์กรต่าง ๆ มีแนวคิดที่เป็นวัตถุประสงค์หรือปรัชญาเบื้องหลังในการบังคับใช้กฎหมายและมีข้อจำกัดในการใช้อำนาจบังคับต่างกัน

นอกจากนั้นการบังคับใช้กฎหมายนั้นมีผลทั้งในแง่ของการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายหรือบรรลู่วัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกฎหมายที่มีโทษทางอาญา ขณะเดียวกันการบังคับใช้กฎหมายก็มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนั้นกฎหมายโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญและกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญาจึงสร้างมาตรการที่คุ้มครองสิทธิของผู้เกี่ยวข้องและมาตรการที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายอาญาสามารถดำเนินไปได้ ซึ่งบางครั้งกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิดังกล่าวเองก็ก่อให้เกิดข้อจำกัดแก่การบังคับใช้กฎหมายอาญารวมถึงแก่กรณีข้อกึ่งเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้า

⁷ Germann, A.C. & Others, *Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice* (Illinois: Charles C. Thomas Publisher, 1975), p. 23.

ในปัจจุบันกฎหมายทางอาญาทั้งที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติที่เป็นบทกำหนดความผิดและการลงโทษทั้งที่มีอยู่เป็นการทั่วไปที่มีมาแต่เดิมและตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ. 2542 และร่างพระราชบัญญัติสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก็ตาม ในสภาพการณ์ปัจจุบันยังคงมีปัญหาหรือข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ไม่สามารถบังคับใช้ได้เต็มที่ และองค์การที่บังคับใช้กฎหมายต้องอาจประสบกับปัญหาที่เกิดจากหลักเกณฑ์ในการบังคับใช้กฎหมายอาญาบางประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งโดยผลของกฎหมายวิธีสบัญญัติ ผลที่ตามมาคือการบังคับใช้กฎหมายในเรื่องของการข้อโกงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ในอนาคตนั้นยังไม่อาจทำได้โดยสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพการกระทำความผิดและปัญหาเกี่ยวกับการข้อโกงในการซื้อขายผลิตภัณฑ์ ล่วงหน้า
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติบทกฎหมาย ฐานความผิด และบทกำหนดโทษเกี่ยวกับการข้อโกงในตลาดซื้อขายล่วงหน้า
- 1.2.3 เพื่อศึกษากระบวนการยุติธรรมทางอาญาและองค์การที่เกี่ยวข้องกับการการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการข้อโกงในตลาดซื้อขายล่วงหน้าและปัญหาที่เกี่ยวข้อง
- 1.2.4 เพื่อศึกษาแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา
- 1.2.5 เพื่อศึกษาวิเคราะห์หาแนวทางในทางแก้ไขที่เหมาะสมกับสภาพปัญหากรณีความผิดเกี่ยวกับการข้อโกงในการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

- 1.3.1 เพื่อทราบถึงสภาพการกระทำความผิดและปัญหาเกี่ยวกับการข้อโกงในการซื้อขายผลิตภัณฑ์ล่วงหน้า

- 1.3.2 เพื่อทราบบทบัญญัติของกฎหมาย ฐานความผิด และบทกำหนดโทษเกี่ยวกับ การช้อโกงในตลาดซื้อขายล่วงหน้า
- 1.3.3 เพื่อทราบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและองค์กรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการช้อโกงในตลาดซื้อขายล่วงหน้าและ ปัญหาที่เกี่ยวข้อง
- 1.3.4 เพื่อทราบแนวทางในการปฏิบัติงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาและปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญา
- 1.3.5 เพื่อทราบแนวทางในทางแก้ไขที่เหมาะสมกับสภาพปัญหากรณีความผิด เกี่ยวกับการช้อโกงในการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยจะทำการศึกษถึงกฎหมายที่กำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับการช้อโกงที่เกี่ยวข้อง กับการช้อโกงในการซื้อขายสินค้าล่วงหน้า องค์กรและสภาพการบังคับใช้กฎหมายของ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกรณีที่มีการกระทำผิดที่เป็นการช้อโกงเกี่ยว กับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ล่วงหน้าซึ่งเกิดขึ้น โดยทำ

การศึกษาวិเคราะห์กฎหมายอาญา พระราชบัญญัติการช้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พระราชบัญญัติกู้ยืมเงินอันเป็นการช้อโกงประชาชน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการช้อโกงในการช้อขายล่วงหน้า และกฎหมายต่าง ประเทศในเรื่องเดียวกันบางประการ ทั้งนี้ในส่วนของมาตรการที่เป็นวิธีสบัญญัติจะศึกษา เฉพาะในลำดับก่อนการพิจารณาคดีคือตั้งแต่ชั้นเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกรรม และชั้นก่อนฟ้องคดี คือนับแต่พบการกระทำผิดและในชั้นตำรวจเป็นหลัก

1.5 สมมุติฐาน

การช้อโกงที่เกี่ยวข้องกับการช้อขายล่วงหน้าได้กระทำลงหลายรูปแบบ กฎหมายได้ วางมาตรการทั้งที่เป็นบทกำหนดให้การกระทำผิดและบทกำหนดโทษ และมีองค์กร ต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมที่ทำหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่และ

การบังคับใช้กฎหมายยังมีอาจบรรลุเป้าหมายอันเป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญา เนื่องจากข้อบกพร่องที่ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายทั้งในแง่กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดี ทำให้ประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายที่มีโทษทางอาญาข้อจำกัดและไม่เพียงพอต่อการเอาผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ในต่างประเทศมีมาตรการทั้งที่เป็นกฎหมายทั้งที่เป็นกฎหมายกำหนดความผิด กำหนดโทษ และกฎหมายที่ก่อให้เกิดกลไกทั่วไป และเฉพาะในตลอดจนองค์การที่บังคับใช้กฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าบางประการที่ต่างจากที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งหากมีการนำแบบอย่างของต่างประเทศมาใช้เพิ่มเติมในร่างกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าในประเทศไทยก็น่าจะเป็นการช่วยลดและแก้ไขปัญหบางประการได้

1.6 วิธีการศึกษาวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยโดยใช้วิธีค้นคว้าและวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยนำมาจัดรวบรวมให้เป็นระบบ และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการฉ้อโกงเกี่ยวกับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ล่วงหน้า เพื่อทราบถึงสภาพปัญหา แนวปฏิบัติ และนำมาใช้วิเคราะห์แนวทางในการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในกรณีดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย